

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-71>

УДК 336.717

СУЧАСНИЙ БАНКІНГ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

MODERN BANKING: TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Кривцун Ірина Мирославівна
кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9599-659X>

Kryvtsun Iryna
National University Lviv Polytechnic

Стаття присвячена аналізу тенденцій та ризиків сучасного банкіngu, визначальних факторів впливу та перспектив розвитку. У дослідженні проаналізовано показники, що характеризують ризик кредитного та депозитного портфелів, спеціалізацію та ефективність роботи банків за період з 01.01.2007 до 01.08.2022 року. Це дало змогу виокремити вплив на банківську систему України таких масштабних збурюючих факторів як світова фінансова криза, початок військової агресії, пандемія коронавірусу та повномасштабна українсько-російська війна. Встановлено, що ці чинники впливали з різним часовим лагом на національний банківський сектор. Дослідження виявило слабкі місця у роботі вітчизняних банків, зміни у пріоритетах спеціалізації та як наслідок зміни в структурі ресурсної бази та якості активів. Результати дослідження дали змогу окреслити тенденції розвитку, спрогнозувати виклики та потенційні можливості сучасного банкіngu та розробити окремі рекомендації для забезпечення ефективного функціонування банків за умов підвищеного глобального та системного ризиків.

Ключові слова: сучасний банкіng, банківські ризики, кредитний портфель, депозитний портфель, непрацюючі активи.

The article is devoted to the analysis of modern banking trends and risks, determining influence factors and development prospects. The purpose of the study is to analyze the global and systemic risks impact on the national banking sector and to develop effective risk-management measures against the growing influence of risk factors. The study carried out a comparative and factor analysis of banking sector indicators – indicators of specialization, risk of credit and deposit portfolios, profitability. The period of analysis from 01.01.2007 to 01.08.2022 made it possible to single out the impact on the national banking system of such large-scale disturbing risk factors as the global financial crisis, the start of military aggression, the coronavirus pandemic and the full-scale Ukrainian-Russian war. It was established that these factors affected the national banking sector with different time lags. The study revealed weak points in the domestic banks' activity (liquidity problems, inefficient diversification of banking services, high risks of credit and deposit portfolios), changes in the priorities of bank specialization after the global financial crisis 2008 and, as a result, changes in the assets quality and resource base. The growing banks' interest income as a result of their excessively risky credit policy has led to a growing share of non-working assets and non-working loans in the banks' credit portfolio. This became one of the main factors that formed the market investment attractiveness and reduced the already limited banks' opportunities to increase the deposit resource base which is significantly dependent on deposit resources attraction. The growth of modern banking traditional risks is enhanced by the new risk factors influence caused by the technological revolution and, as a result, the expansion scope of financial technology using and the digital risks growth. The results of the study made it possible to outline the development trends of modern banking and to work out separate recommendations for the effective banks' activity in terms of increased global and systemic risks which take into account both foreign experience and the specifics of activities on the national banking market.

Keywords: modern banking, banking risks, loan portfolio, deposit portfolio, non-working assets.

Постановка проблеми. Посткризовий період діяльності банків на національному ринку ознаменувався низкою тенденцій, що зумовлені як негативними ризик-факторами (світовою фінансовою кризою, пандемією коронавірусу, початком збройної агресії та

повномасштабними воєнними діями), так і певними прогресивними чинниками (технологічною революцією, впровадженням нових фінансових технологій та цифровою трансформацією банківського бізнесу). Усі ці фактори впливу визначили нові пріоритети у роботі банків, розширили спектр потенційних загроз та доповнили традиційні для банківських установ ризики за кредитно-інвестиційним портфелем, глобальними ризик-факторами, цифровими, політичними та соціальними ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищений глобальний та системний ризики сучасного банкінгу спричинили численні науково-методичні та прикладні дослідження, присвячені цій проблемі. Однак, якщо питанням ефективного управління традиційними ризиками приділена належна увага як у наукових працях, так і у нормативно-інструктивних актах держрегулятора, то підходи до ідентифікації та систематизації нових ризик-факторів, пов'язаних із зовнішніми шоківими впливами, є новим та відкритим питанням для наукових досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Грошово-кредитна політика центробанків посткризового періоду була орієнтована на розроблення нестандартних (англ. – *non-standard*) або нетрадиційних (англ. – *unconventional*) заходів, призначених для стимулювання економіки та спрощеного доступу до кредитних ресурсів.

Ризик-менеджмент на мікро-рівні був націлений на захист від зростаючих традиційних (кредитних, інвестиційних, відсоткових, валютних) банківських ризиків. Управління ризиками сучасного банкінгу орієнтоване не лише на обмеження та мінімізацію впливу традиційних ризиків та подолання негативних тенденцій, спричинених пандемією, але й на розроблення ефективної системи протидії зовнішнім шоківим впливам та зростаючим цифровим ризикам.

Формулювання цілей статті. Метою статті є систематизація ризикових тенденцій сучасного банкінгу та аналіз перспектив розвитку з врахуванням зростаючого впливу глобальних та системних ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова фінансова криза внесла істотні корективи у роботу вітчизняних банків. Докризовий період національна банківська система завершила із відносно невисокою рентабельністю та кредитно-депозитною спрямованістю банківського портфеля (табл. 1). Кредитно-ощадна спеціалізація, тобто переважаюча частка кредитів у активах та депозитів у пасивах, була притаманна вітчизняним банкам і раніше. Однак, у кризовий період недиверсифікована структура активів та залежність від депозитного залучення ресурсів стали тригером трансформації глобальної фінансової кризи у кризу ліквідності.

З початком кризи депозитні ресурси банків скоротились із 53.79% до гранично низь-

Таблиця 1

Показники банківського сектору України у 2007–2017 роках

Показник	01.01.07	01.01.09	01.01.11	01.01.13	01.01.14	01.01.15	01.01.16	01.01.17
Кількість Банків	170	184	176	176	180	163	117	96
В т.ч. з 100% іноземним капіталом	13	17	20	22	19	19	17	17
Кредитний портфель*, %	79.16	85.55	80.14	72.33	71.31	76.42	80.50	80.07
Інвестиційний портфель*, %	4.25	4.38	8.87	8.55	10.82	12.83	16.06	26.45
Депозитний портфель*, %	53.79	38.56	44.03	50.26	52.32	51.47	57.45	64.23
Рентабельність активів, %	1.61	1.03	-1.45	0.45	0.12	-4.07	-5.46	-1.63
Рентабельність власного капіталу, %	13.52	8.51	-10.19	3.03	0.81	-30.46	-51.91	-116.74

Джерело: складено та *розраховано автором за даними [1]

ких для національного ринку 38.56%. Проте, з часом довіра до банківського сектору відновилась і вже на кінець 2016 року показник депозитного портфеля перевищив докризові значення.

Ефективна відсоткова політика банків у минулому дала змогу суттєво обмежити вплив ризиків ліквідності та нестійкості депозитних ресурсів, а також забезпечити досягнення прийняттого рівня показників чистого спреду та банківської маржі попри від'ємні значення показників рентабельності [2]. Як наслідок цього, тривалий період збиткової роботи не призвів до істотного зниження фактичних значень банківської маржі (табл. 2).

Кредитно-депозитна спеціалізація банків збереглась у 2018–2022 роках, на тлі високих ризиків кредитного та депозитного портфелів. Показник ризику кредитного портфеля рекомендовано нами розраховувати як співвідношення резервів під кредитні операції до величини кредитного портфеля, а ризик депозитного портфеля – як частку депозитів

на вимогу у депозитному портфелі банків. За цей період показник кредитних ризиків продемонстрував позитивну динаміку: критично високе значення 90.09% зменшилось більше ніж вдвічі. Така ж тенденція простежується і для частки непрацюючих активів/ кредитів. Покращення якості активів відбувалось на тлі зростаючих ризиків за депозитними операціями. Так, станом на 01.08.2022 року частка строкових депозитів у портфелі банків становила всього 28.37%.

Проте, пріоритети банків щодо активних операцій змінились: незважаючи на дещо завищені, починаючи з 2017 року, значення показника кредитного портфеля (зумовлені включенням до його складу резервів під кредитні операції), банки почали активно нарощувати інвестиційний портфель.

Повномасштабні воєнні дії та введення воєнного стану не могли не спричинити зниження результативності роботи банківського сектору (табл. 3). Проте, негативна динаміка показників рентабельності у першому півріччі

Таблиця 2

Показники банківського сектору України у 2018–2022 роках

Показник	01.01.18	01.01.19	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.08.22
Кількість Банків	82	77	75	71	71	68
В т.ч. з 100% іноземним капіталом	18	23	23	23	23	22
Кредитний портфель*, %	77.73	82.29	69.20	52.70	51.89	51.17
Інвестиційний портфель*, %	31.92	35.35	36.13	43.41	40.42	37.02
Депозитний портфель*, %	66.13	67.28	70.33	72.87	72.34	73.66
Ризик кредитного портфеля*, %	90.09	90.10	83.83	61.21	38.93	42.54
Ризик депозитного портфеля*, %	49.20	50.49	56.48	61.92	68.67	71.63
Непрацюючі активи, %	32.72	33.58	27.58	20.25	14.94	14.70
Непрацюючі кредити, %	51.06	47.60	44.05	39.06	29.99	31.82
Рентабельність активів, %	-1.93	1.69	4.26	2.44	4.09	0.29
Рентабельність власного капіталу, %	-15.84	14.67	33.45	19.22	35.08	2.54
Банківська маржа*, %	4.18	2.78	5.52	5.12	6.07	3.73

Джерело: складено та *розраховано автором за даними [1]

Таблиця 3

Динаміка показників рентабельності банків у 2022 році

У відсотках

Показник	01.02.22	01.03.22	01.04.22	01.05.22	01.06.22	01.07.22	01.08.22	01.09.22
Рентабельність активів	4.20	2.93	-0.03	-1.11	-0.16	-0.46	0.29	0.25
Рентабельність власного капіталу	33.31	23.31	-0.25	-9.47	-1.37	-4.09	2.54	2.21

Джерело: [1]

Таблиця 4

Ризики, виклики та можливості сучасного банкінгу

Ризикова тенденція	Виклики	Можливості
Зростання цифрових ризиків та ризиків кібер-загроз	Захист конфіденційності даних Обов'язкове тестування та моделювання реагування на кібер-інциденти Система раннього попередження [6]	Мобільність і гнучкість Безпека даних Цифрова трансформація послуг Підвищення конкурентоспроможності Унікальна ідентифікація [6]
Зростання політичних ризиків	Підвищення фінансової стійкості Диверсифікація банківських послуг Підвищення конкурентоспроможності послуг	Вихід на нові територіальні ринки Розширення клієнтурної бази
Зростання ризиків ліквідності та платоспроможності, високі ризики кредитного та депозитного портфелів	Комплексне управління кредитно-депозитним портфелем Необхідність узгодження банківських операцій за валютами, термінами та обсягами Зменшення частки проблемних активів та кредитів	Покращення якості активів Зменшення залежності від депозитного залучення ресурсів Вихід на міжнародні ринки капіталу
Зростання відсоткових та валютних ризиків	Збалансоване управління ризиками за активними та пасивними операціями Управління валютною позицією	Зростання чистого відсоткового доходу Підвищення дохідності роботи Покращення валютної позиції банку
Зростаючі інформаційні ризики	Захист інформації Самостійний збір та опрацювання інформації	Обмеження впливу невизначеності на прийняття управлінських/ інвестиційних рішень
Підвищення вимог до надійності банків та зростаючі репутаційні ризики	Підвищення регуляторних вимог центробанків Зростаючі вимоги та запити клієнтів банку	Зростання гудвілу банку Ефективна диверсифікація банківських послуг Розроблення та впровадження нових банківських продуктів
Зростання конкурентних ризиків із сторони фінтех-компаній	Загострення конкурентної боротьби Цифрова трансформація бізнесу	Диверсифікація портфеля банківських послуг Покращення конкурентної позиції

Джерело: складено автором

2022 року змінилась у другому позитивним трендом до зростання.

Нові ризик-фактори розширили спектр потенційних загроз, доповнюючи традиційні для банківських установ ризику глобальними та системними, політичними та цифровими.

У міжнародній практиці підхід до класифікації банківських ризиків нероздільно пов'язаний із вибором як методів оцінки, так і заходів захисту [3, с. 15]. Зокрема, з метою розроблення та удосконалення принципів управління ризиками за громадської ініціативи у Німеччині у 2012 році була створена цільова група щодо розкриття інформації EDTF (англ. – *Enhanced Disclosure Task Force*), у документах якої до найважливіших ризик-категорій віднесено: ринковий, операційний, кредитний, торговельний ризику, ризик ліквідності та ризик фінансування, ризик репутації, ризик вибору бізнес-моделі та ризик відповідності мінімальним вимогам ризик-менеджменту.

Окрім зазначеного підходу, у міжнародній банківській практиці ризику поділяють на такі групи: традиційні та цифрові ризику [4]; ризику кібер-загроз; ризику, пов'язані із шахрайством; валютні ризику; репутаційні ризику; регуляторні ризику; традиційні ризику такі як фінансові, технологічні та операційні ризику тощо [5].

Ретроспективний аналіз ризик-факторів у роботі вітчизняних банків дав змогу виявити ризикові тенденції та пов'язані з ними виклики та потенційні можливості (табл. 4).

Загалом, ефективність системи ризик-менеджменту визначається тим, наскільки повно будуть охоплені та враховані нові ризику сучасного банкінгу. Це стосується як ризиків, що супроводжують впровадження інновацій, нових фінансових технологій та ризиків, пов'язаних із наданням онлайн-послуг; так і зростаючих глобальних та політичних ризиків. Спектр ризиків доповнюється конкурентними ризиками, які спричинені не лише діяльністю інших банківських установ, але й нових учасників ринку – фінтех-компаній [7–9].

Висновки. Зростаючий вплив ризик-факторів на діяльність як класичних, так цифрових банків, вимагає застосування зваженого підходу до цифрової трансформації банківських послуг та комплексного захисту від традиційних та нових ризиків, що притаманні сучасному банкінгу.

Здійснювані банками заходи на мікрорівні, повинні доповнюватись макрорівневими заходами впливу, реалізація яких сприятиме стабілізації та зниженню системних ризиків банківського сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Показники банківської системи. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення: 30.09.2022).
2. Kryvtun I.M. Banking loan portfolio risks: causes and protection. *Економічні студії*. 2019. № 4 (26). С. 88–91. [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2019/4\(26\)_2019.pdf](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2019/4(26)_2019.pdf).
3. Deutsch Bank Risikobericht. URL: https://geschaeftsbericht.deutsche-bank.de/2014/gb/servicesseiten/downloads/files/dbfy2014_risikobericht.pdf (дата звернення: 28.09.2022).
4. Next Generation Risk Management. URL: https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/v2/publications/2017/aug/Next_Generation_Risk_Management_Targeting_A-Technology_Dividend.pdf (дата звернення: 25.09.2022).
5. The Impact of Digitization on Risk across Industries. URL: <https://www.digitalistmag.com/finance/2016/11/21/impact-of-digitization-on-risk-across-industries-04679122> (дата звернення: 25.09.2022).
6. Disruptive Technologies in the Credit Information Sharing Industry: Developments and Implications URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31714> (дата звернення: 25.09.2022).
7. Global banking outlook 2018. URL: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/\\$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf) (дата звернення: 01.09.2022).
8. Опитування про системні ризику фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70786785> (дата звернення: 01.09.2020).
9. Kryvtun I.M. Risk management in modern banking. *Регіональна економіка та управління*. 2019. № 4 (26), Ч. II. С. 6–9. URL: [http://siee.zp.ua/images/journal/2019/4-2\(26\)2019.pdf](http://siee.zp.ua/images/journal/2019/4-2(26)2019.pdf).
10. Macroprudential policy ten years after the crisis. *European Central Bank*: офіційний сайт. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2019/html/ecb.sp190704_1~c105b24fd6.en.html (дата звернення: 28.09.2022).

REFERENCES:

1. Pokaznyky bankivskoi systemy [The bank system indicators]. Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (accessed 30 September 2022). (in Ukrainian)
2. Kryvtsun I.M. Banking loan portfolio risks: causes and protection. *Ekonomichni studij*, vol. 4(26), pp. 88–91. Available at: [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2019/4\(26\)_2019.pdf/](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2019/4(26)_2019.pdf/).
3. Deutsch Bank Risikobericht. Available at: https://geschaeftsbericht.deutsche-bank.de/2014/gb/servicesseiten/downloads/files/dbfy2014_risikobericht.pdf (accessed 28 September 2022). (in German)
4. Next Generation Risk Management. Available at: https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/v2/publications/2017/aug/Next_Generation_Risk_Management_Targeting_A-Technology_Dividend.pdf (accessed 25 September 2022).
5. The Impact of Digitization on Risk across Industries. Available at: <https://www.digitalistmag.com/finance/2016/11/21/impact-of-digitization-on-risk-across-industries-04679122> (accessed 25 September 2022).
6. Disruptive Technologies in the Credit Information Sharing Industry: Developments and Implications Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31714> (accessed 25 September 2022).
7. Global banking outlook 2018. Available at: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/\\$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-banking-outlook-2018/$File/ey-global-banking-outlook-2018.pdf) (accessed 01 September 2022).
8. Opytuvannia pro systemni ryzyky finansovoho sektoru [Review of system risks of financial market]. Available at: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70786785> (accessed 01 September 2022). (in Ukrainian)
9. Kryvtsun I. M. Risk management in modern banking. *Rehionalna ekonomika ta upravlinnia*, vol. 4(26), part II, pp. 6–9. Available at: [http://sisee.zp.ua/images/journal/2019/4-2\(26\)2019.pdf](http://sisee.zp.ua/images/journal/2019/4-2(26)2019.pdf).
10. Macroprudential policy ten years after the crisis. European Central Bank: Official site. Available at: https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2019/html/ecb.sp190704_1~c105b24fd6.en.html (accessed 28 September 2022).